

MAJA OPAŠIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za kroatistiku
Sveučilišna avenija 4, HR-51000 Rijeka
mopasic@ffri.hr

BIBLIJSKI ONIMI U HRVATSKOME JEZIKU¹

U ovome se radu analizira jedan poseban sloj unutar opsežne građe hrvatskih biblizama. Riječ je o biblijskim onimima koji predstavljaju leksičke posebnosti biblijskoga stila. Za potrebe rada odabran je dio biblijskih onima, i to onih koji su i sastavnicom frazema. Cilj je rada istražiti i analizirati ulogu i status koje biblijski onimi imaju u hrvatskome jeziku. Polazi se od pretpostavke da su biblijski onimi najvećim dijelom potvrđeni kao sastavnice frazema koje smatramo biblizmima. Stoga se takvim frazemima utvrđuje biblijsko podrijetlo te obrazlaže njihova pozadinska slika, motivacija i značenje. U radu se razmatra i status koji prikupljeni biblijski frazemi s biblijskim onimom kao sastavnicom imaju s obzirom na svoje biblijsko podrijetlo, pa je na temelju provedene etimološke analize utvrđeno da ti frazemi pripadaju neizravnim biblizmima. Propituje se i aktualnost biblizama s onimskom sastavnicom na temelju (ne)pronađenih primjera aktivne upotrebe, a dolazi se do zaključka da se jedan dio tih biblizama više aktivno ne upotrebljava. Osim toga, u radu se pokazuje da su pojedini biblijski onimi zahvaljujući procesima deonimizacije i apelativizacije dobili i status apelativa koje se također može smatrati posebnostima biblijskoga stila, odnosno biblizmima, a manji dio biblijskih onima ima i status termina.

1. Uvod

Biblija je ostavila velik trag u europskoj kulturi, europskim jezicima i književnosti. Utjecaj se Biblije u jeziku² najvećim dijelom ogleđa u različitim leksičkim jedinicama koje su biblijskoga podrijetla. Takve se jedinice nazivaju biblizmima.³ Pod njima razumijevamo »lekseme biblijskoga podrijetla te složene jezične jedinice s najmanje jednom desemantiziranom sastavnicom (frazemi, uzrečice, poslo-

¹ Rad je izrađen u okviru projekta *Unutarnje posuđivanje u hrvatskome jeziku* (br. 13.04.1.2.09) koji financijski podupire Sveučilište u Rijeci.

² V. više u Pranjaković (2006).

³ Naziv *bibliizam* upotrebljava se i u znanosti o književnosti, a može označavati riječ, izraz, postupak ili motiv preuzet iz *Biblije*, kojim se pojedini tekst ili iskaz povezuje s biblijskim tekstom.

vice, izreke i sl.), izrazom i sadržajem potvrđene u Bibliji i/ili izravno ili neizravno povezane s Biblijom» (Opašić 2013: 65). U ovome se radu analizira jedan poseban sloj unutar opsežne građe hrvatskih biblizama. Riječ je o biblijskim onimima koji predstavljaju leksičke posebnosti biblijskoga stila (Opašić 2014). Za potrebe rada odabran je dio biblijskih onima, i to onih koji su i sastavnicom frazema⁴.

Cilj je rada istražiti i analizirati ulogu i status koje biblijski onimi imaju u hrvatskome jeziku. Ponajprije se želi protumačiti značenje, podrijetlo i simbolika biblijskih onima, a pri utvrđivanju njihove uloge i statusa polazi se od pretpostavke da su biblijski onimi najvećim dijelom potvrđeni kao sastavnice frazema koje smatramo biblizmima. Stoga se takvim frazemima utvrđuje biblijsko podrijetlo te obrazlaže njihova pozadinska slika⁵, motivacija i značenje. Time se, na primjeru biblijskih frazema, želi potvrditi i pretpostavka da su onimi kao sastavnice frazema značajan i vrlo siguran pokazatelj njegova podrijetla. Također, u radu se razmatra i status koji prikupljeni biblijski frazemi s biblijskim onimom kao sastavnicom imaju s obzirom na svoje biblijsko podrijetlo, tj. na temelju provedene etimološke analize utvrđuje se pripadaju li izravnim ili neizravnim biblizmima⁶. Propituje se i aktualnost biblizama s onimskom sastavnicom na temelju (ne)pronadenih primjera aktivne upotrebe. Osim toga, želi se pokazati da su pojedini biblijski onimi zahvaljujući procesima deonimizacije i apelativizacije dobili i status apelativa⁷ koje se također može smatrati posebnostima biblijskoga stila, odnosno biblizmima.

Građa na kojoj se provodi analiza prikupljena je iz hrvatskih općejezičnih i frazeoloških rječnika, a provjerena je i istraživanjem aktualnosti pronadenih biblizama u aktivnoj upotrebi. To je provedeno pretraživanjem elektroničkih korpusa (*Hrvatska jezična riznica*, *Hrvatski nacionalni korpus*, *Croatian web corpus – hrWaC* i *WebCorp*) te mrežnoga pretraživača (*Google*). Pri tumačenju simbolike i podrijetla pojedinoga biblijskog onima konzultirani su, osim same *Biblije*, i različiti drugi priručnici i rječnici navedeni u popisu literature.

---

⁴ U ovome se radu u određenju frazema polazi od definicije A. Menac (2007) i Ž. Fink-Arsovski (2002).

⁵ Pod frazemskom pozadinskom slikom ili semantičkim talogom razumijeva se unutarnja slika koja motivira frazeološko značenje (v. više u Fink 1994: 72, 74).

⁶ Točne izvedenice poslovice, izreka, uzrečica, frazema, kolokacija iz tekstova Biblije u svojem završnom obliku mogu se nazvati *izravnim biblizmima*. Za razliku od njih *neizravni* su *biblizmi* jedinice nastale samostalnom kombinacijom biblijskih riječi, slika i sižea koji se ne nalaze u samome tekstu Biblije (Opašić 2013).

⁷ O tome je već objavljen rad (Opašić 2014) iz kojega su za potrebe ovoga rada preuzeti pojedini dijelovi.

2. Onimi u jezičnome kontekstu

Imena mogu u jezičnome kontekstu ostvariti različite preobrazbe. Naime, »riječ u funkciji imena dodatno značenje dobiva u određenom semantičkom kontekstu koji nije onomastički. Taj kontekst je svaki onaj u kojemu ime kao jezični znak bez sadržaja, sa sadržajem koji je samo onomastički, dobiva neki novi sadržaj« (Peti 1999: 108). M. Peti (1999) navodi više kontekstâ u kojima imena dobivaju novi sadržaj, a takvim se kontekstom može smatrati i frazeološko okruženje. Onimi se u frazemima⁸ mogu pojaviti kao imenice ili kao pridjevi, a obuhvaćaju antroponime (osobno ime, prezime, nadimak), toponime (ojkonim, oronim, hidronim) te etnike i etnonime. J. Matešić (1992–1993) ističe da ime u frazemu može biti: domaće ime kojim se iskazuju tipično hrvatski odnosi, zbivanja, situacije i sl. (npr. *Zvonimirova baština*); ime koje potječe iz bajki i mitologije (npr. *Sizifov posao*, *Tantalove muke*); ime kršćanskoga karaktera (npr. *Judin poljubac*, *držati se kao drvena Marija*); imena preuzeta iz onimije drugih naroda (npr. *Kolumbovo jaje*, *posljednji Mohikanac*).

Imena u frazemima ne funkcioniraju kao imena, nego kao nositelji posebno-ga frazetskog značenja (Peti 1999)⁹. Međutim, važno je da imaju nešto zajedničko s općim imenicama, tj. opći karakter, što je i uvjet da ime uđe u sastav frazema. Prema M. Petiju (1999: 106) u frazemima »imena prestaju biti imena jer su izgubila semantički nebrojiv oblik pojedinačnosti, a semantičkim pomakom te su riječi dobile semantički nebrojiv oblik cjelovitosti«. Poopćena imena koja postanu dijelom frazema više nemaju referencijalni karakter, gube svoju funkciju imena i dobivaju opće značenje (Raguž 1979), ali izvan frazema i dalje imaju funkciju imena. Takav onim koji ima preneseno značenje općih kulturološki obilježenih leksema može se nazvati *frazeologem* (Peti 1999) ili *etnoalegorem* (Pintarić 2002).

Frazeme s biblijskim imenom karakterizira »smislaona cjelovitost, reproduktivnost, semantička i stilistička markiranost i česta pripadnost književnom sloju« (Ribarova 2001: 71). Biblijski onimi motivirali su postanak frazema koji se zasnivaju na simboličnim značenjima tih imena. Naime, osobno ime može simbolizirati određene ljudske osobine ili načine ponašanja, pa tako na temelju biblijskoga konteksta npr. Salomon simbolizira mudrost, Juda izdaju, Toma nepovjerljivost, Lazar bolest i sl. Također, na temelju svoje biblijske simbolike pojedini onimi mogu postati i apelativima. Naime, »svako ime u određenim jezičnim situacijama može postati osnova za tvorbu apelativa, odnosno može proširiti semantički kontekst i apelativizirati se« (Barac-Grum 1990: 17). »Procesi u kojima vlasti-

---

⁸ O frazemima s onimskom sastavnicom ima više radova, usp. npr. Raguž (1979), Barac-Grum, 1990, Matešić (1992–1993), Ivanetić – Karlavariš-Bremer (1991, 1999a, 1999b), Ribarova (2001), Menac-Mihalić (2003–2004), Vidović Bolt (2011), Crnić Novosel – Opašić (2014).

⁹ V. više o značenju imena u Brdar – Brdar-Szabó (2001), Brozović Rončević – Žic Fuchs (2003–2004), Marković (2010), Peti (1999), Šimunović (2009).

te imenice uz referencijalno značenje dobivaju i opće značenje i postaju apelativi (Ivanetić – Karlavaris-Bremer 1999a: 56) nazivaju se deonimizacija i apelativizacija« (Opašić 2014: 503)¹⁰.

3. Analiza statusa i uloge biblijskih onima u hrvatskome jeziku

U ovome se dijelu rada propituje status i uloga biblijskih onima koji su podijeljeni u dvije veće skupine: biblijski antroponimi te biblijski ojkonimi, oronimi i etnici. Svakomu se biblijskom onimu tumači podrijetlo, motivacija i simbolika koju ima u jeziku te se utvrđuje njegova uloga kao sastavnice biblijskih frazema. Također, pri analizi pojedinih onima pokazuje se i njihova mogućnost deonimizacije i apelativizacije, ali i terminologizacije.

3.1. Biblijski antroponimi

3.1.1. Adam i Eva

Adam (hebr. *adam* 'čovjek', ali i 'čovječanstvo, ljudi', a prema nekim tumačenjima znači i 'zemlja, tlo' i Eva (hebr. *Hawwah*, oblik glagola *hajah* 'živjeti' (EBP 2011) prema Bibliji prvi su ljudi na svijetu od kojih je poteklo cijelo čovječanstvo. Prema Knjizi Postanka (glava 2. i 3.) Bog ih je stvorio na svoju sliku i priliku, najprije muškarca, a potom iz njegova rebra ženu, te im dao da žive u rajskome vrtu u kojemu su mogli jesti sve plodove i biljke, osim plodove stabla spoznaje dobra i zla.

Više je frazema u hrvatskome jeziku motivirano likovima Adama i Eve. Značenja frazema *od Adama i Eve* (1. 'od davnine, otkada se zna za čovjeka'; 2. 'nadugo, od početka'), *pričati od Adama i Eve* 'pričati nadugo i naširoko' te *Adamu je mijenjao pelene tko* 'jako je star tko' motivirana su time što se prema Bibliji, kao što je navedeno, Adama i Evu smatra prvim ljudima na zemlji. Frazemi *sinovi Adamovi*, *Adamovo koljeno*, *Evina kći*, *Evin sin*, *Evino koljeno* odnose se na potomstvo prvih ljudi koji su svim ljudima na zemlji praroditelji. Adam i Eva nakon što su jeli zabranjene plodove postali su svjesni svoje golotinje koja im do tada nije smetala, pa je ta slika motivirala značenja 'nagost' i 'nag' koja se mogu ostvariti u primjerima *Adamov kostim*, *Evin kostim* i *u Adamovu kostimu*, *u Evinu kostimu*. Golotinja je u starozavjetnome svijetu bila znakom sramote, nemoći, bijede, pa u svim starozavjetnim tekstovima *biti gol* znači 'biti lišen

---

¹⁰ M. Turk (2000) deonimizaciju uvrštava u procese prelaska jedne nominacijske jedinice u drugu, a mogu se nazvati sekundarnom nominacijom. Proces deonimizacije osim apelativizacije može pratiti i proces frazeologizacije (npr. *čudo od djeteta* u primarnoj se nominaciji odnosi na W. A. Mozarta, a u sekundarnoj dobiva ulogu frazema u značenju 'osoba izuzetnih sposobnosti' te terminologizacije, npr. *uspavana ljepotica* odnosi se na *Trnoružicu*, no postaje i termin u ekonomiji u značenju 'podcijenjeno poduzeće' (Turk 2000).

svoje časti i dostojanstva, biti daleko od Boga' (Rebić 1996). Veći je dio navedenih frazema vjerojatno izvan aktivne upotrebe jer nisu pronađeni u govornoj praksi.

Jednom sam negdje pročitala da je Kurt Russel svoju Goldie iznenadio kućnim pomoćnikom koji je svoje dužnosti obavljao samo u laganoj pregači i **Adamovom kostimu**. Ona je bila oduševljena, a njihov divlji brak još uvijek traje i prkosi svim nedaćama Hollywooda. (hrWaC)

Razgolitila se nedavno pred objektivom Globusova fotografa Borisa Štajduhara. Nenadano presvlačenje iz kupaćih u **Evin kostim** Sanja ipak ne želi komentirati. (hrWaC)

Tema bračne nevjere vječna je još **od Adama i Eve**, u različitim se društvima drugačije tumači. (HNK)

Potvrđena je i jedna kolokacija s antroponimom *Adam*, a to je *adamova jabučica*. Riječ je o pojmu iz medicine – dijelu grkljana koji kod muškaraca stvara ispupčenje na srednjemu dijelu vrata. Takav je naziv to ispupčenje dobilo zbog vjerovanja da je zabranjeno voće koje je Adam kušao bila jabuka, pa mu je komadić te jabuke zapeo u grlu kada je shvatio što je učinio. Dakle, izraz *adamova jabučica* može se zbog slikovitosti i metaforičnosti uvrstiti i u širu frazeologiju, ali po najprije je i medicinski naziv¹¹.

Onim *Adam* potvrđen je i kao apelativ (*adam*) u značenju 'čovjek' (HE).

3.1.2. Abraham i Metuzalem

Abraham (Abram) jedan je od najvažnijih biblijskih starozavjetnih likova. Živio je početkom drugoga tisućljeća prije Krista, bio je pripadnik politeističkoga klana iz Ura u Kaldeji, ali od Boga prima naredbu da napusti domovinu i ode u nepoznatu, *obećanu zemlju*. Abraham odlazi, boravi u Egiptu, a potom se nastanjuje u Kanaanu gdje Bog sklapa s njim savez, a u stotoj godini daruje mu sina Izaaka iako mu je žena Sara bila nerotkinja. Smatra se ocem svih koji vjeruju, tj. pracom židovstva, kršćanstva i islama (RBK 1999). Abraham je također poznat i po svojim godinama jer je prema Bibliji (Post 25,7–8) umro u dobi od sto sedamdeset i pet godina. Ta je činjenica motivirala i značenje frazema *star kao Abraham* i *Abrahamove godine* jer oba opisuju jako staru osobu, tj. osobu koja ima mnogo godina i to vjerojatno više od devedeset.

Postavka da je Abraham otac svih koji vjeruju motivira frazem *vratiti se (otići, preseliti se) u Abrahamovo krilo* značenja 'preminuti'. Krilo je slika za počasno mjesto gostu pri objedu kod Židova, a u spisima crkvenih otaca označava određeno mjesto u podzemnome svijetu (PBL 1997) i to »mjesto odmora pravednika, mjesto bez boli, mjesto čekanja koje prethodi potpunoj sreći« (RBK 1999: 2), a

---

¹¹ Uz njega upotrebljava se i neutralan naziv *grkljanska izbočina* (<http://struna.ihjj.hr/>).

kao izraz nalazimo ga u novozavjetnoj prispodobi o škrtome bogatašu i siromašnome Lazaru¹².

Navedeni frazemi potvrđeni su u rječnicima te hrvatskim dijalektima (usp. Menac-Mihalić 2003–2004), ali nisu pronađeni primjeri aktivne upotrebe u elektroničkim korpusima i na mrežnome pretraživaču.

Još je jedan biblijski lik poznat po svojoj starosti, a to je *Metuzalem* (*Metušalah*), Abrahamov predak. Većina je Abrahamovih predaka doživjela duboku starost (Adam 930 godina, Enoš 905, Jered 962 itd.), a Metuzalem čak devetsto šezdeset i devet godina (Post 5,27), stoga se jako stara čovjeka uspoređuje s Metuzalemom u frazemu *star kao Metuzalem*. Sudeći prema podacima iz Biblije, osoba koja je stara kao Abraham jest vrlo stara, ali mlađa od one stare kao Metuzalem. Metuzalemovi potomci živjeli su sve manje godina, što pretpostavlja postavku o postupnome skraćivanju ljudskoga života vezanom uz porast grijeha (RBK 1999).

Neizmjerno poštujem ove stare face, koje još uvijek rade ludorije prilikom spuštanja niz stazu. Tome je samo jedan razlog, vjerujte mi, jako dobro znam koliko su neke stvari teže kad ste **stari kao metuzalem**. (hrWaC)

Biblijski onim *Metuzalem* može imati i status apelativa (*metuzalem*) jer pejorativno označava osobu koja je jako stara, prestara, kojoj je vrijeme prošlo, npr.

Jadna ste vi stranka kad vam taj **metuzalem** vodi politiku. (hrWaC)

Potvrđen je i kao naziv u botanici za vrstu kvrgava bora koji je star 4700 godina i kao takav najstarija vrsta drveta koja raste na Zemlji.

3.1.3. David i Golijat

David je bio drugi kralj Izraela i nasljednik kralja Šaula, vladao je od 1010. pr. Kr. do 970. pr. Kr. Ujedinio je dvanaest izraelskih plemena, zapamćen je kao najpravedniji od svih starih izraelskih kraljeva te kao veliki vojskovođa, glazbenik i pjesnik. Tijekom svoje vladavine povećao je izraelski teritorij, osvojio Jeruzalem i učinio ga prijestolnicom kraljevstva (Povijest 1; RBK 1999). Priroda Davidove vladavine, pa čak i samo njezino postojanje, ne može se točno dokazati povijesnim ili arheološkim nalazima. Ipak, ovaj lik predstavlja jedan od temelja za židovsku povijest i zapadnu kulturu, a najpoznatija je epizoda iz njegova života borba s Golijatom o kojoj izvješćuje Prva knjiga o Samuelu (17,40–51). Naime, u vrijeme vladavine kralja Šaula Izraelci su se branili od Filistejaca. David je, donoseći hranu za svoju stariju braću koja su se borila na strani Šaula, čuo za filistejskoga borca, divovskoga Golijata. On je neprestano izazivao Izraelce, pa je David inzistirao da mu prepuste borbu s Golijatom. Kada je Šaul čuo za to, iako ne vjerujući, pu-

---

¹² Kad umrije siromah, odnesoše ga anđeli u krilo Abrahamovo. Umrije i bogataš te bude pokopan (Lk 16,19–22).

stio je Davida da izvrši nakanu. I doista, David je porazio Golijata jednim hitcem iz svoje pračke pogodivši ga u čelo i potom mu odrezavši glavu (1 Sam 17,40–51).

Navedena je biblijska priča potaknula da David u tradicijskoj kulturi postane uzorom hrabrosti (Botica 2011), a motivirala je pozadinsku sliku i značenje sljedećih frazema: <kao> *David i Golijat, kao David protiv Golijata* ‘kao slabiji i jači’ te *borba Davida i Golijata* ‘neravnompravna borba’.

Vjerojatno su tražili mlade nezavisne glazbenike kako bi pjesmi dali malo integriteta, malo dubine. Suradnja je, za nas, bila **kao David i Golijat**, kao uh, nije baš ugodno upustiti se u ovo. Predstavljala je ogroman izazov, strahovit, a opet uzbudljiv. (hrWaC)

Znali smo da je ovo **borba Davida i Golijata**, stiskali smo palčeve Hajduku da izdrži. (hrWaC)

David protiv Golijata: Neki Grci u nogometnoj utakmici sa reprezentacijom Njemačke vide šansu za revanš prema kancelarki Merkel. (<http://www.dw.de/david-protiv-golijata/a-16043661>, 10. siječnja 2015.)

Fizički izgled filistejskoga diva motivirao je usporedbu snažna, jaka, visoka čovjeka s Golijatom u primjeru *biti kao Golijat* ‘biti iznimno snažan (jak)’. Osobno se ime Golijat apelativiziralo, pa je u upotrebi i rječnicima potvrđen i apelativ *golijat* u značenju ‘snažna i jaka čovjeka, ljudeskare, gorostasa, diva’ (Opašić 2014), ali se može odnositi i na što neživo što se ističe svojom moći, npr.

Apple je **golijat** među gigantima tehnoloških kompanija. (<http://profitiraj.hr/apple-je-golijat-medu-gigantima-tehnoloskih-kompanija>, 10. siječnja 2015.)

3.1.4. Salomon

Kralj Salomon¹³ (hebr. *Šēlōmōh*, od *šālōm* ‘mir’ bio je treći kralj Izraela i Židova (vladao je 965. – 926. pr. Kr. ili 970. – 931. pr. Kr.), sin kralja Davida i Bat-Šebe. Za Salomonove četrdesetogodišnje vladavine vladao je mir kakav izraelski narod nikad prije nije doživio, a Salomon je bio vrlo poduzetan kralj. Njegov je najveći projekt bila izgradnja veličanstvenoga hrama u Jeruzalemu (Povijest svijeta 1990; VIPS 1974). Proslavio se i zbog svoje ljubavi prema bogatstvu i užiticima – pripisuje mu se 700 žena i 3000 priležnica (RBK 1999).

Biblijska, ali i kasnija tradicija slavi ga zbog njegove legendarne mudrosti. Naime, kada mu je Bog u snu ponudio što god želi, Salomon je tražio samo pronicljivost i mudrost i Bog mu je to uslišio te ga još nagradio velikim bogatstvom (1 Kr 3,9–14). Stoga se u hrvatskome jeziku izrazito mudru i pronicljivu osobu može usporediti sa Salomonom u frazemu *mudar kao Salomon (Solomon, Solomon)* značenja ‘jako (posebno) mudar’ te *Salomonova (Solomonova, Solomo-*

---

¹³ U hrvatskome su jeziku zabilježene i inačice *Salamon* i *Salamun* (v. više u Rittgasser 2005).

nova) mudrost ‘velika (pronijcljiva) mudrost’. O Salomonovoj mudrosti i pravičnosti svjedoči i poznata biblijska epizoda (2 Kr 3,16–28) s dvjema mladim majkama od kojih je jednoj dijete umrlo na porodu. Obje su tvrdile da su majke jedino mu preživjelom djetetu. Salomon poziva da se dijete presiječe na pola te da se svakoj ženi dade polovica. Tako otkriva pravu djetetovu majku. Bila je to ona koja se bila spremna odreći djeteta samo da ga spasi od smrti. Navedena je priča motivirala hrvatske frazeme **salomonsko rješenje (sud)**, **salomonska presuda (pravda)**, **salomonski postupak** i sl. značenja ‘mudro (pravedno, dovitljivo) rješenje (sud i sl.)’.

(...) a jedina tajna je u tome da u svojoj svakodnevnici prihvatimo da možemo biti tako **mudri kao Solomon**. (hrWaC)

Ustavni sud u utorak je objavio **salomonsko rješenje (...)**. (hrWaC)

U hrvatskim općim i frazeološkim rječnicima pojavljuju se sljedeći oblici posvojnoga pridjeva: *salomonski*, *salamonski*, *solomonski* i *solomunski* nastali prema različitim inačicama imena kralja Salomona. Pregled potvrda svih pridjeva daje S. Rittgasser (2005) predlažući kao ispravnu inačicu *salomonski* (prema Salomon), a s time se slaže i S. Babić (2005). Naime, u izdanjima Biblije na hrvatskome jeziku pa tako i *Zagrebačkoj Bibliji* ime je kralja Salomon. Stoga se priklanjamo mišljenju S. Rittgassera i S. Babića da bi pridjev trebao biti *salomonski*. U trima frazeološkim rječnicima hrvatskoga jezika (Matešić 1982; HFR 2003, 2014) pridjev *salomonski* uopće se ne pojavljuje kao sastavnica frazema, nego je potvrđeno: *salamonsko rješenje* i *salamonski sud* (Matešić 1982), *solomunsko rješenje* (Matešić 1982; HFR 2003, 2014), *salamunsko rješenje* (Matešić 1982; HFR 2003, 2014), *solomonska (solomunska) presuda* (Matešić 1982). Sudeći prema potvrđama upotrebe, inačica *salomonsko rješenje* trebala bi naći svoje mjesto u rječnicima uz inačicu *solomunsko rješenje* koja je češća u upotrebi.

3.1.5. Job

Lik Joba jedan je od biblijskih likova koji se može vrlo često susresti u različitim književnim djelima. On je postao sinonimom za patnju, osobito ljudi koji pate zbog nepravde. O životu i djelu pravednika Joba u Bibliji govori cijela jedna od starozavjetnih knjiga – Knjiga o Jobu¹⁴. Pravedan, bogat i bogobožan Job živio je u zemlji Uz. Redovito je prinosiso žrtvu Bogu u ime svojih sedam sinova i triju kćeri jer je on bio bez grijeha. Međutim, Bog dopušta Sotoni da iskuša njegovu vjernost, ali mu zapovijeda da ga ne smije ubiti. Sotona iskušava Joba najvećim mukama i bolovima, pa Job ostaje bez ikoga i ičega što je stekao u životu. Unatoč

---

¹⁴ Knjiga o Jobu predstavlja veliki zaokret u židovskoj misli o zlu. Naime, riječ je o prijelazu od simplicističke teorije da dobri bivaju nagrađeni, a zli kažnjeni jer pripovijest o Jobu pokazuje upravo samo prividnu nepravdu života (RBK 1999).

tomu, Job i dalje blagoslivlja Boga čak i nakon što ga Sotona prekrije bolnim ranama, pa Sotona odlazi poražen. Na kraju knjige Jahve mu, zbog njegove odanosti, daruje mnogostruko više od onoga što je u početku posjedovao.

Ta je biblijska priča motivirala pozadinsku sliku frazema *strpljiv kao Job* 'jako strpljiv', *Jobova strpljivost* 'velika strpljivost', *jobovska kušnja* 'velika kušnja' i *jobovsko iskušenje* 'veliko iskušenje'.

Štjeli smo 35 godina i bili **strpljivi kao** biblijski **Job**, ali sad nam je svih nevolja preko glave. (HNK)

Poslije svega, čovjek mora zaista imati **jobovsko strpljenje** i staloženost pirotehničara da bi se uspio othrvati iskušenju juriša na lajave navijače (...). (hrWaC)

Bože, Bože pomislio sam zašto me kažnjavaš ovako okrutno? Jel' ovo **Jobovsko iskušavanje** moje vjere ili okajavam neke nepoznate grijeha? Zar da zbog obranog grožda trnu zubi mojoj djeci? Sve sam to mislio a istovremeno pripremao strategiju za rješenje problema. (hrWaC)

Njihovu vanjskom suradniku **Renu Sinovčiću** i te kako se isplati **jobovska strpljivost** glede orijentacije na mlade igrače. (hrWaC)

Osobno ime *Job* metaforički može označavati strpljiva i pravedna čovjeka i ima sve preduvjete da postane i apelativ, no u rječnicima i aktivnoj upotrebi ne nalazimo tu mogućnost (Opašić 2014).

3.1.6. Isus Krist

Ime Isusa Krista potvrđeno je u frazemima *imati Kristove godine, u Kristovim godinama, Isusove godine* kojima se opisuje dob čovjeka koji ima oko trideset godina ili trideset i tri godine. Naime, u pozadinskoj je slici tih frazema činjenica koju donosi evanđelist Luka da je Isus kada je počeo djelovati imao oko trideset godina¹⁵.

---

¹⁵ Mnogo se raspravljalo o tome koliko je tada Isus imao godina, a koliko kada je umro. Kada je Isus rođen, provodio se popis pučanstva za vrijeme Heroda Velikoga, koji je vladao od 37. do 4. g. pr. Kr. Budući da je Herod umro prije početka naše ere, a uz to je i naredio da se pobiju dječica do dvije godine starosti, Isus se vjerojatno rodio 6., a možda čak i 7. godine pr. Kr. Svoje javno djelovanje, Isus započinje petnaeste godine vladanja cara Tiberija (Lk 3,1), a bilo mu je oko trideset godina (Lk 3,23). Tiberije je počeo vladati 19. 8. 14. godine. Prema sirijskome kalendaru, po kojemu su se ravnali evanđelisti, godina je započinjala 1. listopada, što znači da je 1. 10. 14. g. Tiberije ušao u drugu godinu svojega vladanja. Petnaesta godina njegova vladanja, prema tome, bila bi 28. godina. U prvoj je polovici te godine, dakle, Isus započeo sa svojim javnim djelovanjem. Ivanovo evanđelje svjedoči da je Isus javno djelovao kroz vrijeme triju Pashi, dakle, oko tri godine. Evanđelja kažu da je Isus umro u petak, 14. nisan (to bi bio 7. travnja po gregorijanskome kalendaru), 14. nisan padao je u petak 27., 30. i 33. godine. Budući da je Isus započeo sa svojim javnim djelovanjem 28. godine, nije mogao umrijeti 27. g. Nije mogao umrijeti ni 33. godine jer evanđelisti govore o Isusovu trogodišnjem djelovanju. Prema tome, Isus je najvjerojatnije umro 30. godine. Tada bi, dakle, imao 36-37 godina. Kada je počeo djelovati, imao je trideset tri ili trideset četiri godine (Maj-

Naš Denis Kralj napokon u **Isusovim godinama** (<http://www.antenazagreb.hr>, 10. siječnja 2015.)

Kamerunac Rigobert Song je u 'isusovim godinama' ušetao u povijest. Song (33) je prvi nastup na mondialima imao kao 17-godišnjak u SAD-u 1994. (<http://www.dnevno.hr.html>, 12. siječnja 2015.)

Osim u navedenima ime Isusa Krista sastavnicom je i frazema **mučiti se kao Isus na križu** i **izdati koga kao Juda Krista**¹⁶. Frazem *mučiti se kao Isus na križu* značenja 'jako se mučiti, podnositi velike patnje' u pozadinskoj slici ima novozavjetni motiv Isusove muke i smrti na križu. Naime, prema evanđelistima (Mt 27,11–25; Mk 15,2–15; Lk 23,3–5, 13–25; Iv 18,33–19,16) rimski namjesnik Judeje Poncije Pilat osudio je Isusa na smrt i to razapinjanjem na križ. Frazem je potvrđen i čest u upotrebi, npr.

Definitivno najneugodnije iznenađenje prvenstva je ekipa Jedinstva koja je u nekoliko prošlih prvenstava bila uvijek u samom vrhu, a sada se **muči kao Isus na križu** i nije dobila ni jednu ekipu iz vrha tablice. (hrWaC)

3.1.7. Josip

Osobno ime *Josip* sastavnicom je frazema **praviti se pravednim Josipom** značenja 'praviti se nedužnim'. Biblijski lik kojim je motiviran taj frazem jest Josip, Marijin zaručnik kojega Katolička crkva slavi kao sveca, a evanđelist Matej (1,19) naziva ga 'pravednim': »A Josip, muž njezin, pravedan, ne htjede je izvrnuti sramoti«. Taj mu je epitet pridodan jer je, nakon što mu se ukazao anđeo, prihvatio trudnu Mariju i njezino dijete iako nije bilo njegovo i mogao je biti izložen sramoti (usp. Mt 1,18–25). Ovaj frazem, prema dostupnim podacima u elektroničkim korpusima, nije potvrđen u aktivnoj upotrebi.

3.1.8. Lazar

Lazara spominju dva evanđelista Luka (16,19–31) i Ivan (11,1–43), ali riječ je o dvjema različitim osobama – siromašnome Lazaru i uskrsnulome Lazaru. Naime, u Lukinu evanđelju Isus iznosi prisposobu o bogatašu i siromahu Lazaru koji je bolestan i sav u čirevima ležao pred bogataševim vratima čekajući njegovu milost. Kada je umro, Lazar odlazi u Abrahamovo krilo, a bogataš u pakao gdje moli Abrahama da ga poštedi muka. No, Abraham mu odgovara da je on za života primio mnoga dobra, pa se sada muči, a Lazar mnogo zla, pa se sada tješi. U Ivanovu evanđelju riječ je o Lazaru iz Betanije, bratu Marte i Marije.

Prisposoba o siromahu Lazaru iz Lukina evanđelja motivirala je hrvatski frazem **biti (ležati) kao Lazar** značenja 'biti nemoćan (ubog, napušten)' koji se rijetko rabi u aktivnoj upotrebi, npr.

---

dandžić-Gladić 2012).

¹⁶ O ovome frazemu više u 3.1.9.

Neka mi dođe u goste u Molvice, pa ću ga još masnije počastiti. A sada **leži** jadni Koloman u postelji **kao Lazar**. (hrWaC)

Izvan frazeološkoga okruženja leksem *Lazar* može imati dvojaku ulogu – onima i apelativa (*lazar* ‘bogalj, siromah, bolesnik i prosjak’, a dodatnim pomakom značenja čak i ‘gubavac’, dok se u žargonu rabi i za bezveznjaka (Opašić 2014). Stoga »osobno ime *Lazar* u hrvatskome jeziku dobiva i nešto drugačije značenje od onoga u biblijskome kontekstu. Naime, kada se misli na nemoćnu i bolesnu osobu, ima pejorativnu konotaciju, a osobito u značenjima prosjaka, gubavca i sl., dok u biblijskome kontekstu lik Lazara ima samo pozitivni predznak« (Opašić 2014: 506).

3.1.9. Juda

Juda Išariotski¹⁷ bio je prema Novome zavjetu jedan od dvanaestorice Isusovih apostola, a ostao je poznat po tome što je za trideset srebrnjaka izdao Isusa i predao ga farizejima (Mt 26,14–16; Mk 14,10–11; Lk 22,3–6). Nakon izdaje, mučen griznjom savjesti, vratio je novac i objesio se o drvo (Mt 27,3–10; Dj 1,15–20). Već samo ime Juda budi među kršćanima instinktivnu reakciju odbijanja i osude, a pitanje koje zaokuplja teologe i bibličare jest zašto je Juda izdao Isusa. Na to pitanje nastoji se odgovoriti raznim pretpostavkama. Neki proučavatelji Biblije smatraju da je Juda pripadao naoružanom dijelu ekstremističke stranke *sikara*¹⁸, a u Isusu je vidio mogućega osloboditelja Izraela koji bi ljude vodio u borbi protiv rimskoga okupatora. Kada je Isus odbio svako nasilje i preuzimanje vlasti, Juda ga je predao vlastima (RBK 1999). Tako je Juda i u frazeološkome okruženju postao simbolom *izdajnika*, čime su motivirani sljedeći frazemi: *kao Juda* ‘izdajnički’ i *biti <pravi> Juda* ‘biti izdajnik’ te *izdati koga kao Juda Krista* ‘izdati osobu koja ti je bliska’.

Oni su šutjeli, štiteći neke, samo njima znane interese. **Izdali su Hrvatsku kao Juda Isusa**, kao toliko puta prije. (hrWaC)

No isti ti patrioti i dalje vjeruju (...) da je uredno postupati **kao Juda**. (<http://www.udarno.com>, 12. siječnja 2015.)

---

¹⁷ Značenje pridjevka *Iškariotski* dvojbeno je: najčešće se tumači da ga valja shvatiti kao ‘čovjek iz Keriota’, što bi se odnosilo na njegovo rodno selo smješteno u blizini Hebrona i dvaput spomenuto u Svetome pismu (usp. Jš 15,25; Am 2,2). Drugi ga tumače kao inačicu izraza *sikar*, što bi podsjećalo na ratnika naoružanoga nožem koji se latinski zvao *sica*. Tu su, konačno, i oni koji u ovome pridjevku vide jednostavnu transkripciju hebrejsko-aramejskoga korijena značenja ‘onaj koji ga je imao predati’.

¹⁸ Sikari (lat. *sicarii*, od lat. *sica* ‘bodež’) ili bodežari bili su skupina fanatičnih Židova koji su se na sve moguće načine borili protiv Rimljana. Židovska i kršćanska predaja smatrala ih je vjernim Židovima nastrojenima mesijanizmom jer su nestrpljivo očekivali Mesiju. Neki misle da su bodežarima uz Judu pripadali i Petar i Šimun, ali to nije dokazano (Rebić 1992).

Iznos od trideset srebrnjaka za koji je Juda izdao Isusa u pozadinskoj je slici frazema *prodati koga, što za Judin novac* (škude, pare) ‘izdati koga, što za novac primljen kao mito’, *Judina plaća (nagrada, para)* i *Judin novac* ‘novac primljen kao mito za izdajnički posao’. U Isusovo je doba iznos od trideset srebrnjaka ili šekela bila otkupna cijena jednoga roba (Duda 2008).

Hoće li goloruki narod uspjeti u borbi za obeštećenje i je li moguće ljudsko dostojanstvo doista *prodati za* »Judine škude« pokazat će vrijeme. (hrWaC)

Strogi suci misle da je osvojenih 60.000 dolara *Judin novac*, jer se ne slažu s piscem koji tvrdi da svoj bestseller nije pisao kao kritiku kršćanstva (a pogotovo ne klevetu), nego kao kritiku nasilja, a osobito nasilja u ime vjere. (hrWaC)

Juda je Isusa izdao i predao farizejima poljubivši ga (Mt 26,47–50; Mk 14,43–46; Lk 22,47–53; Iv 18,3–12), pa je izraz *Judin poljubac* postao simbolom za izdaju (i to iznimno podmuklu izdaju), a osim što funkcionira kao samostalan frazem, sastavnica je i frazema *dati Judin poljubac komu* značenja ‘izdati koga’.

Imali to ikakve veze s činjenicom da je gro Hrvata katolika ili pak je u pitanju gola borba za položaje i uz njih vezane sinekure, procijenite sami. No činjenica je da se dijeljenje *Judinih poljubaca* niže kao na tekućoj vrpci. (hrWaC)

Biblijski onim *Juda* izvan frazeološkoga okruženja potvrđen je i kao apelativ *juda* u značenju ‘izdajica’, ali i ‘čovjek koji se prodaje za novac’, npr.

A. Đ. je u Vukovaru potpisao koaliciju sa SDSS-om i tako još jednom dokazao da nije pravaš već Hrvatski *Juda*. (hrWaC)

Pejorativno se može odnositi i na Židova, a rječnici bilježe da u hrvatskim dijalektima *juda* može značiti i ‘sitni trgovac, kramar’ (Opašić 2014).

3.1.10. Poncije Pilat

Poncije Pilat bio je namjesnik (upravitelj) rimske provincije Judeje (26. – 36. g.), a najpoznatiji je po tome što je predsjedao suđenju Isusu Kristu. Imenovan je 26. godine prefektom Judeje koja je slovila kao buntovna pokrajina, a Pilat je u nju došao kao upravitelj koji se neće odveć predomišljati kada se ustreba obračunati s nezadovoljnicima. Poncije Pilat pokazao se kao nesposoban i loš upravitelj, pa je 36. g. smijenjen. Još se uvijek ne zna točno što se događalo s Pilatom nakon što je napustio Judeju. Prema nekim kršćanskim predajama umro je nasilnom smrću. Od konkretnih materijalnih dokaza da je postojao čovjek imenom Poncije Pilat postoji samo jedna oštećena kamena ploča koju su 1961. među ruševinama drevne Cezareje našli talijanski arheolozi (EBP 2011).

Razlog zašto se Poncije Pilat nalazi u frazemima jest to što je osudio Isusa, o čemu izvješćuju sva četiri evanđelista (Mt 27,11–26; Mk 15,2–15; Lk 23,1–25; Iv 18,33–19,16). Dan uoči Pashe Isusa je vijeće židovskih svećenika i starješina pro-

glasilo krivim za bogohuljenje. Međutim, vijeće nije imalo ovlasti osuditi nekoga na smrt, pa su Isusa morali izvesti pred Pilata. Vijećnici su znali da će Pilat pokušati izbjeći uplitanje u židovski vjerski spor, te su pred Pilatom optužili Isusa za poticanje pobune protiv Rimljana. Pilat je oklijevao u osudi Isusa na smrtnu kaznu jer ga nije smatrao krivim. Stoga ga šalje Herodu Antipi koji ga je poslao na trag njemu. Tada je Pilat ponudio Židovima da izaberu žele li da im povodom Pashe pusti razbojnika Barabu ili Isusa. Židovi su izabrali Barabu i Pilatu nije preostalo nego Isusa osuditi na kaznu razapinjanjem na križ, što je kod Rimljana bio uobičajen način pogubljenja onih koji nisu rimski građani.

Ime Poncija Pilata pojavljuje se u sljedećim hrvatskim frazemima: *ići od Poncija do Pilata* 'tražiti nešto; ići za ciljem', *poslati/slati od Poncija do Pilata koga* 'poslati/slati koga na mnoga mjesta u mukotrpnj (dugotrajnoj) potrazi za rješanjem čega; <uzalud> poslati/slati koga mnogim ljudima', *dospjeti kao Pilat u Vjerovanje i naći se kao Pilat u Vjerovanju* 'slučajno se naći gdje', *oprati/prati (umiti) ruke kao Pilat* 'skinuti/skidati odgovornost sa sebe'. Prema J. Matešiću (1997) velika je vjerojatnost da je njemački jezik, u kojemu su se različite inačice frazema *ići od Poncija do Pilata* pojavljivale u pisanim dokumentima od XVI. stoljeća, utjecao na njihovo širenje u slavenskim jezicima. Njegovo podrijetlo povezuje se s već spomenutim podatkom iz Lukina evanđelja (23,1–12). Naime, Poncije je Pilat, saznajući da je Isus rodom iz Galileje, poslao Isusa Herodu, koji je upravljao tom pokrajinom. Kada Isus nije želio odgovarati Herodu, on ga je poslao nazad Ponciju Pilatu. U narodnome shvaćanju ove priče ispalo je ime Heroda¹⁹, a riječi *Poncije* i *Pilat* shvaćene su kao imena dviju osoba (Birih – Matešić 1994).

Ostao je bez ionako bijedne mirovine, nekoliko se godina **vukao od Poncija do Pilata**, donosio uvjerenja, podnosio predstavku za predstavkom. (hrWaC)

U pozadinskoj slici primjera *dospjeti kao Pilat u Vjerovanje* i *naći se kao Pilat u Vjerovanju* jest slučajno spominjanje Pilatova imena u molitvi *Apostolsko vjerovanje*, pa te frazeme ne bismo mogli smatrati biblizmima jer su motivirani drugim kršćanskim tekstovima, a ne samim biblijskim tekstom.

Eto tako je završila bajka, u koju sam **upao kao Pilat u Vjerovanje** ter sam nevoljko krenuo na put. (hrWaC)

Biblizam *oprati/prati (umiti) ruke kao Pilat* motiviran je Pilatovim pranjem ruku²⁰ kao činom odbacivanja odgovornosti nakon što je osudio Isusa.

¹⁹ U njemačkome je primjerice ostao i *Herod: einen von Herodes zu Pilatus schicken* i *einen von Pilatus zu Herodes schicken*. Poljski jezik bilježi i inačicu u kojoj su imena dvaju velikih svećenika Ane i Kajfe: *odsylać od Annasza do Kajfasza* i *chodzić od Annasza do Kajfasza* (usp. Walter i dr. 2010). U hrvatskome se jeziku Herodovo ime pojavljuje u frazemu iz splitskoga govora *iž od Iruda do Pilata* (usp. Menac–Menac–Mihalić 2011).

²⁰ Pranje ruku kao znak skidanja odgovornosti za čiju smrt spominje se i u drugim biblijskim

Dotle ta ista država ubire trošarine i porez od prodaje cigareta i uopće je ne smeta što se tako truju građani, jer je to jedan od većih poreznih prihoda. Država je **opravila ruke kao Pilat**, rekla je da “na proizvođačima cigareta nema grijeha jer su napisali što su napisali” i mirno naplaćuje poreze. (hrWaC)

3.1.11. Toma

Toma je bio jedan od dvanaestorice Isusovih apostola koji je ostao zapamćen po tome što nije povjerovao da je Isus uskrsnuo sve dok ga nije vidio svojim očima (Iv 20,24–29). Stoga se i za osobu koja vjeruje samo onomu što vidi može upotrijebiti biblizam *nevjerni Toma*, npr.

Ako je netko *nevjerni Toma*, onda neka ne ugrađuje plin. (hrWaC)

Atributom *nevjerni* dodatno je intenzivirana nevjernost koju pak samo ime Toma simbolizira i kao takvo je i samostalno nosilac pragmatičnoga značenja. Stoga bi onim Toma mogao imati i ulogu apelativa *toma* u značenju ‘sumnjičavac’, no takvu mogućnost bilježi samo rječnik V. Anića i S. Goldsteina (Opašić 2014), a i istraženi primjeri upotrebe pokazuju da se onim Toma uglavnom pojavljuje samo u frazeološkome okruženju.

3.1.12. Savao/Pavao

Sveti je Pavao, uz svetoga Petra, jedan od najznačajnijih svetaca Katoličke crkve, evangelizator i misionar u Maloj Aziji, Grčkoj i Rimu, teolog, autor više poslanica Novoga zavjeta, mučenik. Najviše podataka o njegovu životu daju nam Djela apostolska prema kojima je Pavao bio iz Tarza (u današnjoj južnoj Turskoj, tada u Rimskome Carstvu), a rođen je kao Šaul, tj. Savao. Kao vjerni židov, progonio je kršćane sve dok nije, na putu u Damask – kamo je krenuo uhititi skupinu kršćana – doživio viđenje, oslijepio od jakoga nebeskog svjetla i čuo Isusove riječi: *Savle, Savle, zašto me progoniš?* (Dj 9,1–9). Nakon toga prihvatio je kršćanstvo, krstio se u Damasku, vratio mu se vid i počeo je naviještati evanđelje (Dj 9,10–30; 11,25–30). Latinsko ime Pavao uzeo je vjerojatno za boravka na Cipru (Dj 13,9).

Prethodno opisano Pavlovo obraćenje nalazi se u pozadinskoj slici frazema *postati od Savla Pavao* i *od Savla učiniti Pavla* značenja ‘preobratiti se, postati drugi čovjek’. Primjeri upotrebe navedenoga frazema nisu zabilježeni, osim primjera koji su nastali igrom riječi potaknuti tim biblizmom, npr.

---

tekstovima, npr. u Ponovljenu zakonu (21,1–9) vezano uz ubojstvo čovjeka čiji je ubojica nepoznat. Tada starješine grada koji je najbliži mjestu ubojstva moraju nad zaklanom junicom oprati ruke u potoku i izjaviti: *Naše ruke nisu prolile ove krvi (...)*. Dakle, može se uočiti sličnost s Pilatovim riječima koji također izjavljuje da je nevin od krvi, a u pozadini je antičko shvaćanje da krv ubijenoga donosi zlo ne samo ubojici nego i svima koji su s njime povezani (Gnilka 1990). Tako je u biblijskim vremenima pranje ruku simboliziralo nevinost, čistoću, a u nekim su drevnim narodima suci i tužitelji kao znak nepristranosti činili obred pranja ruku. Osobito se taj obred činio kada sudac nije želio podnijeti odgovornost za donesenu presudu s kojom se nije slagao (Walter – Mokienko 2009).

Je li M. dulje progonio nego Savao i može li na kraju postati Pavao? (<http://hcsp.hr/>, 12. siječnja 2015.)

Ime Pavao sastavnicom je još jednoga frazema u kojemu je i ime sv. Petra – *Petar i Pavao* u značenju ‘svatko’. Taj je frazem motiviran time što imena dvojice apostola najčešće dolaze zajedno jer su jedno vrijeme i zajedno propovijedali evanđelje. Međutim, frazem nije više potvrđen u aktualnoj upotrebi.

3.2. Biblijski ojkonimi, oronimi i etnici

3.2.1. Babilon

Babilon (Babel) spominje se u 11. glavi Knjige Postanka u kojoj se opisuje babilonska kula, tj. toranj koji su sagradili ljudi, Noini potomci, ujedinjeni u namjeri da dosegnu nebesa. Bog se razljutio zbog ljudske oholosti i zanemarivanja vjere, izazvao je kaos pomiješavši jezike graditelja, te su se oni, ne mogavši se više sporazumjeti, raspršili na sve strane svijeta, a kulu ostavili razorenom (Post 11,5–9). Na taj su način prema biblijskome shvaćanju i nastali prajezici današnjih svjetskih jezika. Pobrkanost jezika slika je rascjepkanosti i nesloge među ljudima i narodima, što je posljedica napuštanja Boga (Rebić 2011). Babilon je za Židove uvijek bio simbolom okrutnosti, bogatstva, nemorala i grijeha, pa nije slučajno odabran. Također, njegovi su stanovnici vjerovali u mnogo bogova kojima su, između ostalog, gradili visoke tornjeve (kule) koje su zvali zigurati (Rebić 2011). Najpoznatija takva kula bila je upravo u Babilonu i zvala se *E-temen-an-ki* ‘građevina koja raste’ ili, u današnje vrijeme, nešto poput nebodera. Istraživači pretpostavljaju da je prva takva kula sagrađena oko 1000 g. pr. Kr. i da je poslije obnovljena u vrijeme slavni babilonskih vladara u VII. stoljeću pr. Kr. Iskapanja njemačkoga arheologa R. Koldeweya na području nekadašnjega Babilona (danas okolica grada Al Hillah, južno od Bagdada) 1913. godine, otkrila su ostatke moguće babilonske kule. Utvrđeno je da je najvjerojatnije riječ o zigratu Etemenanki koji su sagradili pripadnici mnogih narodnosti kao što su Huriti, Kasiti i Elamiti te se na taj način može objasniti teza o međusobnome nesporazumijevanju graditelja, što je prouzročilo napuštanje projekta. Iako ne postoje pouzdani izvori, smatra se da je gradnja kule započela u II. tisućljeću pr. Kr. (Hajdarović 2006; RBK 1999).²¹

Prema biblijskoj priči *babilonska kula* postala je simbolom zbrke, kaosa, nereda, meteža, pomutnje, a ta se simbolika nalazi i u pozadinskoj slici frazema *kula babilonska*, *babilonska zbrka (pomutnja)* u značenju ‘velika zbrka (pomutnja i sl.)’, *babilonski jezik* ‘nerazumljiv jezik’ te *biti (naći se) u Babilonu* značenja

---

²¹ Legendarna *babilonska kula*, iako nije sačuvana te ne postoji dovoljno vjerodostojnih izvora koji govore o njezinim arhitektonskim karakteristikama, kao simbol i metafora nadahnula je mnoge umjetnike u stvaranju njihovih djela. Slikari, pisci, graditelji, pa čak i filmski redatelji, mistični su toranj upotrijebili kao osnovni motiv u stvaralaštvu (Opašić 2013).

‘biti (naći se) u mjestu nerazumljiva govora ili u mjestu s mnogo govora’. Od navedenih biblizama, u upotrebi je potvrđen jedino *kula babilonska*:

Bojim se da je naša ustanova **kula babilonska** jer nitko nikoga ne razumije, reda nema i ne zna se tko za što odgovara. (HFR 2014)

Kula babilonska: U engleskom se gradu Readingu govori 127 jezika! (www.vecernji.hr, 12. siječnja 2015.)

Međutim, osim u navedenom značenju, frazem *kula babilonska* može se upotrijebiti kada se želi reći da je neka građevina ili objekt pretjerano velik. To potvrđuju i primjeri:

Da crkva zna što hoće, sigurno ne bi prihvatila od prošle vlasti da joj gradi onakav preskupi vojni ordinarij. To nije ordinarij, to je **kula babilonska**. (HJR)

Sve je oko njega mitsko – i dovršetak njegove gradnje i izvor i količina potrošena novca, a posebno osobe koje su stavile zadnji potpis na projekt. Stadion tako postade **Babilonska kula**. (HJR)

3.2.2. Sodoma i Gomora

Gradovi Sodoma i Gomora ležali su u vrlo plodnoj ravnici koju je natapala rijeka Jordan, južno od današnjega Mrtvog mora. Stanovnici tih gradova i okolnih krajeva bili su vrlo izopačeni (RBK 1999). Sodoma i Gomora, poput kasnijega Babilona, bile su poseban simbol u Bibliji kojim se opisivao ljudski nemoral i izopačenost svake vrste, a osobito seksualna. Biblija (Post 19) opisuje da je Bog uništio gradove sumporom i ognjem s neba²². Biblijski motiv Sodome i Gomore u pozadinskoj je slici frazema *Sodoma i Gomora* kojim se opisuje ‘mjesto nemoralna (razvrata, objesti i sl.)’, npr.

Zrće – **Sodoma i Gomora**, ali i odličan turistički proizvod (<http://danas.net.hr/>, 12. siječnja 2015.)

Kako je krenulo izgleda da će ovaj svijet postati samo jedna ogromna **Sodoma i Gomora**. (hrWaC)

3.2.3. Jerihon

Jerihon je grad 300 m ispod razine Sredozemlja, 35 km sjeveroistočno od Jeruzalema. Na mjestu Jerihona arheološka su iskapanja potvrdila ostatke protoneolitikoga naselja iz X. tisućljeća pr. Kr., zbog čega se smatra najstarijim gradom na svijetu (Povijest 1 2007)²³. Jerihon se spominje u starozavjetnoj knjizi o Jošui pre-

---

²² Ne može se sa sigurnošću utvrditi je li bila riječ o nekoj prirodnoj katastrofi, ali je to posve vjerojatno. Do katastrofe vjerojatno je došlo zbog potresa i eksplozije plinova (EBP 2011). Općenito se vjeruje da su Sodoma i Gomora završile pod vodom nakon kataklizme koja ih je uništila te se sada nalaze ispod južnoga kraja Mrtvog mora (EBP 2011).

²³ Danas se 2,5 km od staroga Jerihona nalazi naselje arapskoga imena Eriha.

ma kojoj je Jahve predao Jošui Jerihon u ruke. Grad je bio utvrđen zidinama koje su se srušile dok je u procesiji oko grada nošen Kovčeg saveza sa sedam truba od rogova ovna (Jš 6,1–20). Jošua je tada na grad bacio anatemu i ubio sve stanovnike, osim Rahele (Jš 6,21–27). Spomenutih sedam rogova ostalo je zapamćeno kao *jerihonske trube* koje su silinom zvuka koji su proizvodile doprinijele padu zidina. Stoga se za sve ono što je snažno, gromoglasno može reći da je *kao trube jerihonske*, npr.

Pomislio je da zatrubi, ali u tišini koja ih je okruživala to bi zazvučalo **kao trube jerihonske**. (hrWaC)

Poput jerihonske trube njegov glas je odzvanjao svake godine 10. veljače u prepunoj zagrebačkoj katedrali braneći istinu o sluzi Božjem Stepincu. (www.glas-končila.hr, 12. siječnja 2015.)

3.2.4. Betlehem

Betlehem (hebr. *Beit Lehem* ‘kuća kruha’), danas je grad na području Palestinske samouprave južno od Jeruzalema, a poznat je kao mjesto rođenja Isusa Krista. Prvi se put spominje u Knjizi Postanka (35,19). Betlehem je prema Prvoj Samuelovoj knjizi mjesto podrijetla roda kralja Davida, a u evanđeljima spominju ga Luka i Matej vezano uz događaje oko Isusova rođenja. Tako Luka izvješćuje da se u Betlehemu u doba cara Augusta rodio Isus, i to u štatici jer za njega nije bilo mjesta u svratištu (Lk 2,1–7). Prema Mateju (2,1–6), maloga su Isusa u Betlehemu posjetila trojica maga (mudraca) s Istoka da mu se poklone.

Ojkonim *Betlehem* sastavnicom je triju hrvatskih frazema: *kao u Betlehemu* ‘svijetlo, sjajno, bliješće’, *svijetliti kao u Betlehemu* i *svijetliti kao Betlehem* ‘jako svijetliti’. Njihovo je značenje motivirano navedenom činjenicom da je Betlehem Isusov rodni grad, ali i time da je, prema Bibliji, Betlehem u noći Isusova rođenja bio obasjan velikom svjetlošću koja je vodila do štalice u kojoj je Isus rođen.

Cijelo selo je okićeno i blista **kao u Betlehemu**. (WebCorp)

(...) bez prefinih mirisa koji se šire iz mamine kuhinje, bez tatinog kićenja stana - sve **svijetli kao u Betlehemu**, stigne brat s obitelji koji inače živi izvan Hrvatske. (hrWaC)

3.2.5. Damask

Damask je jedan od najstarijih azijskih gradova, danas je glavni grad Sirije, a u Bibliji je ostao zapamćen najviše zbog sv. Pavla. Naime, kao što je već navedeno, sv. Pavao doživio je preobraćenje na putu prema Damasku gdje je trebao uhititi kršćane. To je motiviralo frazeme *put u Damask* ‘radikalna duhovna promjena’ i *naći svoj put u Damask* ‘radikalno se promijeniti, postati drugi čovjek’.

Riječ je o frazemima koji nisu učestali u govornoj praksi, ali ipak je potvrđen po-koji primjer upotrebe, npr.

Kao što već spomenuh, vjerujem da smo mnogi od nas imali vlastiti **put u Da-mask**. (hrWaC)

3.2.6. Kalvarija (Golgota)

Kalvarija ili Golgota brdo je izvan Jeruzalema gdje je prema Bibliji (Mt 27,33–35; Mk 15,20–22; Lk 23,33; Iv 19,17–18) razapet Isus Krist. Brdo se tada nalazilo izvan zidina Jeruzalema, a danas se to mjesto nalazi unutar grada. Prema prijevodu aramejske riječi *golgota*, nastaje latinska *kalvarija* (lat. *calvaria* prema *calva* ‘plješiva, ćelava, gola’ što znači ‘mjesto lubanje’ jer je brdo vjerojatno u kamenu i silueti podsjećalo na lubanju, a i tamo su se obavljala pogubljenja. Kalvarija ili Golgota u kršćanskome vjerovanju postaje sinonimom ne samo za brdo na kojemu je Isus razapet nego i za put kojim je prošao noseći križ. Stoga ako se želi reći da tko prolazi (proživljava) teško životno razdoblje ispunjeno mukom i patnjom, može se upotrijebiti biblizam *proći/prolaziti (proživjeti/proživljavati) svoju Kalvariju (Golgotu)*, npr.

Ta dva gola nagrada su mi za **kalvariju koju sam prolazio**, da nisam kao pas trenirao ta bi se lopta protiv Dinama odbila od stative u gol-aut, ne u mrežu. (<http://sportske.jutarnji.hr>, 10. siječnja 2015.)

Pod utjecajem navedene biblijske simbolike dolazi do metaforičkoga prijenosa značenja i deonimizacije oronima Kalvarija (Golgota) koji u hrvatskome jeziku danas ima i status apelativa *kalvarija (golgota)* značenja ‘velika muka, mučeništvo, patnje, stradanja, ispaštanje, težak život i sl.’ (Opašić 2014), npr.

Po dolasku u Solin, počela je njegova **kalvarija**. (hrWaC)

Postao je simbolom rata u Hrvatskoj čija je **golgota** izazivala nevjericu. (hrWaC)

Od apelativa *golgota* nastao je i pridjev *golgotski* u značenju ‘težak, mučenički’. *Kalvarija* je osim navedenoga dobila i još neka dodatna značenja: ima funkciju medicinskoga naziva u značenju ‘koštani svod lubanje’, u povijesti umjetnosti odnosi se na seriju slika i skulptura u crkvi koje prikazuju prizore Kristovih muka, a *kalvarijom* se naziva i uređena uzvisina s trima križevima za posjećivanje i hodočašće u vrijeme korizme (Anić 2006). »Takva mjesta često opet postaju onimi, pa tako primjerice u gradu Rijeci postoji dio (ulica) koji se zove *Kalvarija*, a odnosi se na uspon koji povezuje jedan dio grada s brijegom na kojem su isusovci 1676. postavili kalvariju (tri križa). Istoga su podrijetla i primjerice oronim *Plješivica* (planinski masiv u Lici) te toponim *Gologorica* (naselje u istarskoj općini Cerovlje)« (Opašić 2014: 504).

3.2.7. Samaritanac (Samarijanac)

Etnik *Samaritanac (Samarijanac)* odnosi se na čovjeka iz Samarije, drevnoga grada u Izraelu, danas povijesne pokrajine na zapadnoj obali Jordana. Samaritanaci su i pripadnici židovske sekte koja je nastala u VI. st. pr. Kr. i priznavala samo Petoknjižje. Stari zavjet govori o neprijateljstvu Samarije, kao simbola kraljevstva Izraela, i judejskoga Jeruzalema, tj. Samarijanaca i Židova. Stoga Isus u Novome zavjetu ciljano odabire upravo Samarijanca kao primjer brige za blišnjega. Riječ je o prispodobi o milosrdnome Samarijancu (Lk 10,29–37) koju Isus pripovijeda nekome zakonoznancu koji ga je iskušavao različitim pitanjima. Da bi mu odgovorio na pitanje tko je čovjeku bližnji, Isus pripovijeda o čovjeku kojega su napali razbojnici i ostavili ga polumrtva. Uz njega su, dok je tako ležao, prošli svećenik i levit, ali mu nisu pomogli. Tada je naišao neki Samarijanac i pomogao mu, previo mu rane i odveo ga u gostionicu te zadužio gostioničara da se pobrine za njega. Na temelju te prispodobe nastao je frazem *milosrdni Samaritanac (Samarijanac)* koji se odnosi na čovjeka koji je spreman pomoći nepoznatomu ne tražeći ništa zauzvrat, a zabilježena je i inačica *dobri Samaritanac (Samarijanac)*, npr.

Oh, idi među puk iz kojeg si niko i diži ga na noge kao **milosrdni samaritanac** (...). (hrWaC)

Dobri Samaritanac vratio 100.000 eura koje je našao. (<http://www.24sata.hr>, 9. siječnja 2015.)

Biblijski onim Samaritanac (Samarijanac) u rječnicima i aktivnoj upotrebi potvrđen je i kao apelativ *samaritanac* u značenju ‘milosrdan (dobar) čovjek’ (Opašić 2014), npr.

Ako slučajno se nađe još neki **samaritanac** - neka udijeli nešto sirotinji. (hrWaC)

Rječnici bilježe i izvedenice od apelativa *samaritanac (samarićanin)*: imenice *samaritanka (samarićanka)* i *samaritanstvo* ‘pomaganje u nevolji, čovjekoljublje, milosrđe’ te pridjeve *samaritanski* i *samarićanski* ‘koji se odnosi na samaritanca’ (Opašić 2014).

4. Zaključak

Na temelju provedenoga istraživanja može se zaključiti da biblijske onime zbog njihova snažnog simboličkog značenja možemo smatrati posebnostima biblijskoga stila na leksičkoj razini, odnosno mogu se nazvati leksičkim bibliizmima. Analiza statusa i uloge biblijskih onima u hrvatskome jeziku potvrdila je dvoje: 1. biblijski onimi najvećim su dijelom u upotrebi kao sastavnice frazema, 2. pojedini biblijski onimi imaju mogućnost apelativizacije ili terminologizacije, pa dobivaju i status apelativa ili termina.

Frazemi kojima su sastavnice biblijski onimi sasvim se sigurno mogu smatrati biblizmima, čime se potvrđuje i pretpostavka da su onimi kao sastavnice frazema vrlo siguran pokazatelj njegova podrijetla.

Pri tome je etimološkom analizom utvrđeno da takvi frazemi pripadaju skupini neizravnih biblizama jer su nastali motivirani značenjem i simbolikom koju pojedini biblijski onim dobiva na temelju određenoga biblijskoga (kon)teksta. Analiza aktualne upotrebe biblijskih frazema s onimskom sastavnicom pokazala je da se jedan dio tih primjera aktivno ne upotrebljava i uglavnom su činjenicom književnoumjetničkoga stila.

Utvrđeno je i da, zahvaljujući snažnoj simbolici, pojedini biblijski onimi procesom deonimizacije postaju i apelativi (npr. *adam, metuzalem, juda, golijat, lazar, samaritanac*) ili termini (npr. *metuzalem, kalvarija*) koje također možemo nazvati biblizmima. Pri tome je važno istaknuti da su takvi primjeri istovremeno imena i apelativi, odnosno imena i termini.

Izvori

Biblijski prijevod

Zagrebačka Biblija. 2008. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Rječnici

ANIĆ, VLADIMIR. 2006. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.

ANIĆ, VLADIMIR; GOLDSTEIN, IVO. 1999. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.

FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA; HRNJAK, ANITA; KOVAČEVIĆ, BARBARA. 2010. Popis frazema analiziranih u znanstvenim i stručnim radovima. // *Bibliografija hrvatske frazeologije*. Zagreb: Knjigra.

HER = ANIĆ, VLADIMIR; BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; GOLDSTEIN, IVO i dr. 2003. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.

HFR = MENAC, ANTICA; FINK ARSOVSKI, ŽELJKA; VENTURIN, RADOMIR. 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.

KLAIĆ, BRATOLJUB. 1983. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

MATEŠIĆ, JOSIP. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

RHJ = *Rječnik hrvatskoga jezika*. 2000. / Jure Šonje (ur.). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga.

WALTER, HARRY; MOKIENKO, VALERIJ M. 2009. *Немецко-русский словарь библейской фразеологии (критерии и принципы составления)*.

Deutsch-Russisches Wörterbuch biblischer Phraseologismen. Mit historisch-etymologischen Kommentaren. Greifswald: Universität Greifswald.

WALTER, HARRY i dr. 2010. *Deutsch-polnisches Wörterbuch biblischer Phraseologismen mit historisch-etymologischen Kommentaren.* Szczecin – Greifswald: Volumina pl.

Elektronički izvori

HJP: *Hrvatski jezični portal* (<http://hjp.novi-liber.hr>)

HJR: *Hrvatska jezična riznica* (<http://riznica.ihjj.hr/index.hr.htm>)

HNK: *Hrvatski nacionalni korpus* (www.hnk.ffzg.hr)

hrWaC: *Croatian web corpus* (<http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>)

WebCorp: *The Web as Corpus* (<http://www.webcorp.org.uk/live/>)

G: Mrežni pretraživač *Google* (www.google.hr)

Hrvatsko strukovno nazivlje (<http://struna.ihjj.hr/>)

HE: *Hrvatska enciklopedija* (<http://www.enciklopedija.hr/>)

Literatura

БАВИЋ, СТЕЈАН. 2005. Uz članak o *Salomonu* ili *Solomonu*. *Jezik*, LII/2, Zagreb, 69–71.

BARAC-GRUM, VIDA. 1990. Mogućnosti preobrazbe vlastitog imena. *Rasprave Zavoda za jezik*, 16, Zagreb, 15–20.

БИРИХ, А.; МАТЕШИЧ, И. 1994. Из истории русских библейских выражений. *Русский язык за рубежом*, 5–6, Москва, 41–47.

ВОТИСА, СТИПЕ. 2011. *Biblija i hrvatska tradicijska kultura*. Zagreb: Školska knjiga.

BRDAR, MARIO; BRDAR-SZABÓ, RITA. 2001. Vlastita imena između metonimijske Scile i metaforičke Haribde. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 27, Zagreb, 31–48.

BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; ŽIC FUCHS, MILENA. 2003.–2004. Metafora i metonimijska kao poticaj u procesu imenovanja. *Folia onomastica Croatica*, 12–13, Zagreb, 91–104.

CRNIĆ NOVOSEL, MIRJANA; OPAŠIĆ, MAJA. 2014. Prilog kontrastivnoj analizi hrvatskih i makedonskih frazema s onimskom sastavnicom. // *Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични врски*, книга IV. / Maja Jakimovska-Tošić (ur.). Скопје: Институт за македонска литература при Универзитетот Св. Кирил и Методиј, 281–296.

DUDA, BONAVENTURA. 2008. Opći uvod u Bibliju i Uvodi i napomene uz knjige Novoga zavjeta. // *Biblija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1379–1388, 1457–1519.

ЕБР= *Enciklopedijski biblijski priručnik*. 2011. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

- FINK, ŽELJKA. 1994. *Adjektivni frazeologizmi u ruskom i hrvatskom jeziku*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- FINK ARSOVSKI, ŽELJKA. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
- GNILKA, JOACHIM. 1990. *Il vangelo di Matteo (parte I, II)*. Brescia: Paideia.
- HAJDAROVIĆ, MILJENKO. 2011. Etemenaki – Kula babilonska. *Hrvatski povijesni portal* (specijalizirani elektronički časopis), <http://www.povijest.net> (14. 11. 2011.)
- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1991. Antroponimske fraze u njemačkom i hrvatskom. // *Prožimanje kultura i jezika* / M. Andrijašević i Y. Vrhovac (ur.). Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 123–126.
- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1999a. O nekim onimijskim frazemima u hrvatskom i njemačkom jeziku. *Riječ*, V/1, Rijeka, 50–61.
- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1999b. Onimijski frazemi i konceptualizacija svijeta. *Suvremena lingvistika*, 47–48, Zagreb, 131–142.
- MAJDANDŽIĆ-GLADIĆ, SNJEŽANA. 2008. *Kronologija Isusova života*. <http://bibijana-majglad.blogspot.com/2008/05/kronologija-isusova-ivota.html>. (20. 10. 2012.)
- MARKOVIĆ, IVAN. 2010. O uporabi i značenju imenâ u hrvatskome. *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 175–202.
- MATEŠIĆ, JOSIP. 1992.–1993. Frazemi s komponentom vlastitoga imena u hrvatskom jeziku. *Filologija*, 20–21, Zagreb, 293–297.
- MATEŠIĆ, JOSIP. 1997. Ići od Poncija do Pilata (посылатъ от Понтия к Пилату). // *Frazeologia a religia. Problemy frazeologii europejskiej II* / A. M. Lewicki i W. Chledba (ur.). Warszawa: Wydawnictwo, Energeia, 163–165.
- MENAC, ANTICA. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- MENAC, ANTICA; MENAC-MIHALIĆ, MIRA. 2011. *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA. 2003.–2004. Hrvatski dijalektni frazemi s antroponimom kao sastavnicom. *Folia onomastica Croatica*, 12–13, Zagreb, 361–385.
- OPAŠIĆ, MAJA. 2013. *Biblijski onimi u hrvatskome jeziku*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- OPAŠIĆ, MAJA. 2014. Mogućnosti deonimizacije i apelativizacije biblijskih onima u hrvatskome jeziku. // *Zbornik radova Riječki filološki dani 9* / Diana Stolic (ur.). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 501–510.
- PBL = *Praktični biblijski leksikon*. 1997. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- PETI, MIRKO. 1999. O tzv. sadržaju imena. *Folia onomastica Croatica*, 8, Zagreb, 97–121.
- PINTARIĆ, NEDA. 2002. *Pragmema u komunikaciji*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

- Povijest svijeta od početka do danas*. ²1990. Zagreb: Naprijed.
- Povijest 1. 2009: *Prapovijest i prve civilizacije* / Ivo Goldstein (ur.). Zagreb: Europapress holding.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2006. Hrvatski jezik i biblijski stil. // *Raslojavanje jezika i književnosti. Zbornik radova 34. seminara Zagrebačke slavističke škole* / Krešimir Bagić (ur.). Zagreb: FF Press, 23–32.
- RAGUŽ, DRAGUTIN. 1979. Vlastita imena u frazeologiji. *Onomastica Jugoslavica*, 8, Zagreb, 17–23.
- RBK = *Rječnik biblijske kulture*. 1999. Zagreb: AGM.
- REBIĆ, ADALBERT. 1992. *Biblijske starine*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- REBIĆ, ADALBERT. 1996. *Stvaranje svijeta i čovjeka (Egzegeza i biblijska teologija Post 1–3 s uvodom u Petoknjižje)*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- REBIĆ, ADALBERT. 2011. „U tebi će biti blagoslovljeni svi narodi“. *Biblijsko-teološka razmišljanja uz tekstove iz Knjige Postanka*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- RIBAROVA, SLAVOMIRA. 2001. Frazemi s biblijskim osobnim imenima u češkom i hrvatskom jeziku. *Riječ*, VII/1, Rijeka, 71–76.
- RITTGASSER, STEPHAN. 2005. Salomonski. *Jezik*, LII/2, Zagreb, 65–68.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- TURK, MARIJA. 2000. Višečlani izrazi s desenantiziranom sastavnicom kao nominacijske jedinice. // *Zbornik radova Riječki filološki dani 3* / Diana Stolac (ur.) Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 447–486.
- VIDOVIĆ BOLT, IVANA. 2011. Asimetričnost roda i spola u antroponimskih frazema. // *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II* / Dubravka Sesar (ur.). Zagreb: FF Press, 265–271.
- VIPS = *Velika ilustrirana povijest svijeta*, 3. 1974. Rijeka: Otokar Keršovani.

Biblical Onyms in Croatian

Summary

In this contribution only one particular layer of the extensive corpus of Croatian biblisms is analysed, i.e. the biblical onyms exhibiting the lexical peculiarities of the biblical style on the lexical level. A selection of biblical onyms was made for the purposes of this paper, encompassing those that are also constituent parts of phrasemes. The aim of the paper is to examine and analyse the function and status of biblical onyms in Croatian. The initial assumption is that biblical onyms are largely attested as parts of phrasemes considered to be biblisms. The biblical

origin of such phrasemes is therefore ascertained, and their background, motivation and meaning explained. The origin of collected biblical phrasemes with a biblical onym as a constituent part is also examined, and it is further established on the basis of the etymological analysis that these phrasemes are indirect biblisms. The currency of biblisms with an onym constituent is also examined by searching for examples of active use, which brings us to the conclusion that a number of these biblisms are no longer actively used. In addition, it is shown that some biblical onyms have through deonymisation and appellativisation gained the status of appellatives, which can also be considered features of biblical style, i.e. biblisms, whereas a small number of biblical onyms have become terms.

Ključne riječi: biblijski onim, biblijski frazem, biblizam, apelativ, deonimizacija, hrvatski jezik

Keywords: biblical onym, biblical phraseme, biblism, appellative, deonymisation, Croatian language